

درآمدی بر مبانی جغرافیای اقتصادی

(صنعت - حمل و نقل - انرژی)

مؤلف: دکتر سیمین تولائی

www.ketab.ir

سرشناسه	تولایی: سیمین: ۱۳۳۰ -
عنوان و نام پدید آور	دراآمدی بر مباحث جغرافیای اقتصادی (صنعت - حمل و نقل - انرژی) مؤلف: سیمین تولایی
مشخصات نشر	تهران: جهاد دانشگاهی، واحد تربیت معلم، مرکز فرهنگی انتشارات، ۱۳۷۵ .
مشخصات فیزیکی	۳۳۸ ص: مصور، نقشه، جدول، نمودار
شابک	۲۵۰۰۰ ریال: ۱۰۰۰۰۰ ریال: ۸۱ چاپ چهارم (مورد ب ا ج ا ک) ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۵۳-۰۵-۴
وضعیت فهرست نویسی: فبا	
یادداشت	۱ چاپ سوم ۱۳۸۶
یادداشت	۱ چاپ چهارم ۱۳۸۸ فبا
یادداشت	۱ چاپ پنجم ۱۳۹۳ فبا
یادداشت	۱ کتابنامه
عنوان دیگر	مباحث جغرافیای اقتصادی (صنعت - حمل و نقل - انرژی).
موضوع	جغرافیای اقتصادی.
شناسه افزوده	جهاد دانشگاهی، واحد تربیت معلم
رده بندی کنگره	۲۹۵-۲۹۶ HC
رده بندی دیویی	۳۳۰/۹
شماره کتابشناسی ملی	۱۵۹۹۶ - ۷۸ م

انتشارات جهاد دانشگاهی واحد خوارزمی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۵۳-۰۵-۴

ISBN: 978-964-6653-05-4

واحد خوارزمی

نام کتاب : درآمدی بر مباحث جغرافیای اقتصادی (صنعت - حمل و نقل - انرژی)
 مؤلف : دکتر سیمین تولایی
 حروفچینی : مرکز خدمات مرفه‌فوی جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم
 نوبت چاپ اول : تابستان ۱۳۷۵
 نوبت چاپ دوم : پاییز ۱۳۸۱
 نوبت چاپ سوم : تابستان ۱۳۸۶
 نوبت چاپ چهارم : پاییز ۱۳۸۸
 نوبت چاپ پنجم : زمستان ۱۳۹۳
 چاپ : دانشگاه تربیت معلم
 شمارگان : ۱۰۰۰
 قیمت : ۱۰۰۰۰۰ ریال

آدرس ناشر: تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان شهید مفتاح - پلاک ۴۹ - دانشگاه خوارزمی - جهاد دانشگاهی واحد خوارزمی
 مرکز پخش: ۷۷۵۰۳۸۲۴
 ۸۸۳۰ - ۸۸۳۰۹۲۹۲

این اثر مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

پیشگفتار

در سنوات گذشته کوششهایی در زمینه معرفی جغرافیای اقتصادی به عمل آمده که در جای خود در خور تحسین است. لیکن، جای کتابی درسی که مبانی، مفاهیم، دیدگاهها، روشها و تئوریه‌ها جغرافیای اقتصادی در سطح نیاز دانشجویان دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته جغرافیا را پاسخگو باشد؛ هنوز هم خالی است. این در حالی است که طی ده سال گذشته برنامه‌های آموزش جغرافیا در تمام سطوح دانشگاهی دستخوش تغییراتی گردیده به طوری که آموزش مبانی جغرافیای اقتصادی و جغرافیای اقتصادی ایران در دو حیطه کلی، زیر عنوان جغرافیای کشاورزی (زراعت، دامداری، صید) و جغرافیای صنعتی (صنعت، انرژی و حمل و نقل)، تفکیک شده و اهمیتی ویژه یافته است. اینجانب، طی سالها تدریس مبانی جغرافیای اقتصادی، ضمن استفاده از تجارب و تألیفات سایر مدرسین و محققین جغرافیای اقتصادی، کوشش کرده‌ام تا بابت بهره‌گیری از جدیدترین منابع اصیل جغرافیای اقتصادی به زبان انگلیسی، به تدوین کتابی پایه‌ای در این شاخه از جغرافیا بپردازم. از آنجایی که طرح کلیه مسایل و جنبه‌های این موضوع در یک جلد ممکن نبود؛ کوشش نموده تا در حد امکان، اصول، مفاهیم پایه‌ای، دیدگاهها، روشها، تئوریه‌ها، مدلها و تکنیکهای جغرافیای اقتصادی را در حوزه "جغرافیای صنعتی" و باتوجه به برنامه‌های آموزش جغرافیا مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، در حد کتاب حاضر، تدوین نمایم.

در فصل اول کتاب، تعاریف جغرافیای اقتصادی، رابطه میان علم اقتصاد و جغرافیای اقتصادی، انواع فعالیت‌های مطرح در این شاخه از جغرافیا و سیر اندیشه در جغرافیای اقتصادی به رشته تحریر درآمده است.

بررسی عوامل مکانی و موقعیتی مؤثر در استقرار فعالیت‌های صنعتی، نظریه‌های مکان‌یابی همراه با

ارائه مدل‌های ساده مربوطه و ارزیابی اثرات چند جانبه صنعت، ویژگی‌های جغرافیای صنعتی ممالک در حال توسعه و بررسی پی‌آمدهای منفی زیست محیطی از جمله محورهای اساسی فصل دوم به‌شمار می‌رود.

در فصل سوم، عمدتاً اصول و مبانی کنش متقابل فضایی، ساختار فضایی شبکه حمل و نقل، رابطه حمل و نقل و توسعه اقتصادی، الگویابی شبکه مزبور و عوامل مؤثر در تعیین هزینه‌های حمل و نقل مورد بحث قرار گرفته است.

فصل چهارم به بررسی الگوهای ذخایر، مصرف و تولید انرژی‌های فسیلی، انواع انرژی‌های جایگزین و به‌ویژه رابطه انرژی و محیط زیست و توسعه پایدار اختصاص دارد.

مراحل اساسی تحقیق در جغرافیای اقتصادی کاربردی و معرفی انواع شاخصهای مکانی درجه صنعتی بودن مکانها و شاخصهای همبستگی از جمله محورهایی مطرح در فصل پنجم است.

نگارنده بر این باور است که در کتاب حاضر مسایل پایه‌ای و ضروری جغرافیای صنعتی به اختصار عنوان شده و نیاز به بسط و تعمیق بیشتر دارد. امید است مطالب کتاب بتواند دست‌مایه‌ای علمی برای دانشجویان رشته جغرافیا فراهم آورد و از سوی مدرسین و محققین جغرافیای اقتصادی، تکمیل شده و توسعه یابد.

در خاتمه بر خود لازم می‌داند از همکاری خانمها دکتر منظر سلطانی و افسانه موسوی گرمارودی که در ویراستاری کتاب اینجانب را یاری نموده‌اند و خانمها منیژه ملایی و مرزده صادقی به‌خاطر قبول زحمت در بازنویسی و ترسیم نقشه‌ها و نمودارها و خانمها شهره سلطان‌حمیدی و زیبا وجیدی که کار حروفچینی کتاب را به دقت انجام داده‌اند، صمیمانه تشکر نمایم.

انتشار این کتاب مدیون عنایت و تلاش مجذانه جناب آقای احمد قاضی‌زاهدی ریاست محترم جهاد دانشگاهی دانشگاه تربیت معلم و جناب آقای حشمت‌ا. جلیلی مسئول انتشارات آن جهاد است که موجب سپاسگزاری مؤلف است.

فصل اول

۱۰	قلمرو تعاریف مطرح در جغرافیای اقتصادی
۱۱	- جغرافیای اقتصادی و اقتصاد
۱۴	- بنیادهای طبیعی، اقتصادی و نهادی در جغرافیای اقتصادی
۱۶	انواع فعالیتها در جغرافیای اقتصادی
۲۰	- نقش انواع سیستمهای اقتصادی در جغرافیای اقتصادی
۲۱	- کنش متقابل میان انسان، فرهنگ و طبیعت
۲۳	- روند تحول در دیدگاههای جغرافیای اقتصادی
۲۹	خلاصه فصل اول
۳۱	کتابنامه فصل اول
	فصل دوم
۳۴	ماهیت فعالیتهای بخش صنعت
۳۴	نگرشهای مورد بحث در جغرافیای صنعتی
۳۸	مکانیابی صنعتی
۴۱	- بررسی عوامل مکانی و موقعیتی در مکانیابی صنعتی
۴۷	الف: مواد اولیه
۴۷	ب: نیروی کار
۴۹	ج: بازار
۵۰	د: سرمایه
۵۱	ه: انرژی
۵۱	و: زمین
۵۳	ز: مالیات
۵۴	ح: عوامل شخصی
۵۶	ط: تجمعگرایی صنعتی
۵۹	ی: حمل و نقل
۶۱	ک: انرژی و تحولات فناوری
۶۴	ل: دولت و مکانیابی صنعتی و اثرات آن در توسعه ناحیه‌ای

۶۹	اجمالی بر عوامل مکان‌یابی صنعتی
۷۱	- درآمدی بر نظریه‌های مکان‌یابی صنعتی
۷۲	آلفرد وبر
۷۸	آگوست لاش
۸۲	پالاندر
۸۴	اسمیت
۸۶	گرین هات
۸۷	والترایزارد
۹۰	راسترون
۹۲	روستو
۹۲	رنر
۹۴	وبر
۹۴	کریستالر
۹۷	- نظریه پایه و مبنای اقتصادی
۹۸	- مدل‌های ساده مکان‌یابی صنعتی
۹۹	- بررسی اثرات چند جانبه و مضاعف صنعت
۱۰۲	- ویژگی‌های جغرافیای صنعتی ممالک در حال توسعه
۱۰۳	تولید در سطح بین‌المللی (شرکت‌های چند ملیتی)
۱۰۴	نقش سرمایه‌های بین‌المللی در توسعه صنعتی جهان سوم
۱۰۶	تولید ملی (صنایع ملی)
۱۰۷	صنایع کوچک
۱۰۹	ویژگی‌های صنایع کوچک
۱۱۰	- نواحی صنعتی جهان
۱۱۱	- آمریکای شمالی
۱۱۴	- اروپای صنعتی
۱۱۷	- شرق آسیا
۱۲۰	- صنعت و آلودگی‌های زیست محیطی

۱۲۱	ابعاد گوناگون آلودگیهای ناشی از صنعت
۱۲۳	اقدامات و رهنمودهای اصلاح و حفاظت از محیط زیست
۱۲۵	خط مشی دولت در قبال حفاظت از محیط زیست
۱۲۹	خلاصه فصل دوم
۱۳۱	کتابنامه فصل دوم
	فصل سوم
۱۳۷	اهمیت حمل و نقل
۱۳۷	- اصول و مبانی کنش متقابل فضایی
۱۴۱	- ساختار فضایی شبکه حمل و نقل
۱۴۲	الف: شاخص دسترسی
۱۴۳	ب: شاخص پیوستگی و ارتباط
۱۴۴	ج: شاخص سیرکونیتی
۱۴۶	مدل تاف
۱۴۸	- حمل و نقل توسعه اقتصادی
۱۴۹	- الگویابی شبکه حمل و نقل و نحوه توسعه و گسترش آن
۱۵۳	- بررسی عوامل موثر در تعیین هزینه‌های حمل و نقل
۱۵۷	انواع روشهای نرخ‌گذاری حمل محموله‌ها
۱۶۰	ضوابط گزینش نوع وسیله حمل و نقل
۱۶۳	دیگر ملاحظات حمل و نقل
۱۶۵	- تاریخچه تحولات حمل و نقل
۱۶۸	خلاصه فصل سوم
۱۶۹	کتابنامه فصل سوم
	فصل چهارم
۱۷۱	- تعریف انرژی
۱۷۱	- انرژی فسیلی
۱۷۱	الف: ذغال سنگ (الگوی ذخایر جهانی، تولید و مصرف)
۱۸۱	محیط زیست و زغال سنگ
۱۸۲	انتقال زغال سنگ

۱۸۲	ب: نفت (الگوی ذخایر جهانی، تولید و مصرف)
۱۹۳	نفت و آلوده سازی محیط زیست
۱۹۳	ج: گاز طبیعی (الگوی ذخایر جهانی، تولید و مصرف)
۱۹۸	انرژی‌های جایگزین
۲۰۰	انرژی اتمی
۲۰۳	انرژی خورشیدی
۲۰۴	انرژی زمین گرمایی
۲۰۵	انرژی باد
۲۰۵	انرژی ناشی از مواد زائد زیستی
۲۰۶	انرژی الکتریکی
۲۰۷	دیگر انرژی‌های جایگزین
۲۰۸	- انرژی، محیط زیست و توسعه پایدار
۲۱۰	- تشکیل جغرافیایی و ژئوپلیتیک کشورها در ارتباط با انرژی
۲۱۲	خلاصه فصل چهارم
۲۱۴	کتابنامه فصل چهارم
	فصل پنجم
۲۱۷	- جغرافیای اقتصادی کاربردی
۲۱۷	- اجمالی بر روش علمی در جغرافیای اقتصادی کاربردی
۲۱۹	- شاخص‌های مکانی درجه صنعتی بودن
۲۲۰	شاخص خارج قسمت مکانی
۲۲۱	شاخص عدم تشابه
۲۲۲	شاخص جدائی گزینی
۲۲۲	مختصی لورنز
۲۲۵	شاخصهای تمرکز
۲۲۹	- ضریب همبستگی جغرافیایی و یا ضریب جینی
۲۳۰	- کاربرد جدول داده‌ها و ستانده‌ها در مکان‌یابی صنعتی
۲۳۴	خلاصه فصل پنجم
۲۳۶	کتابنامه فصل پنجم